

УДК 37.015.31:159.922.72:796.1

DOI <https://doi.org/10.32782/apv/2025.4.13>**Артем СМОЛЮК**

кандидат педагогічних наук, старший викладач кафедри загальної педагогіки, психології та методики початкової освіти, Комунальний заклад вищої освіти «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради, просп. Волі, 36, м. Луцьк, Волинська область, Україна, 43010

ORCID: 0000-0002-6615-741X

Петро БОЙЧУК

кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри загальної педагогіки, психології та методики початкової освіти, ректор, Комунальний заклад вищої освіти «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради, просп. Волі, 36, м. Луцьк, Волинська область, Україна, 43010

ORCID: 0000-0003-486-980X

Наталія БОРБИЧ

кандидат педагогічних наук, старший викладач кафедри загальної педагогіки, психології та методики початкової освіти, Комунальний заклад вищої освіти «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради, просп. Волі, 36, м. Луцьк, Волинська область, Україна, 43010

ORCID: 0000-0002-3423-7319

Олена ПУШ

кандидат педагогічних наук, старший викладач кафедри загальної педагогіки, психології та методики початкової освіти, Комунальний заклад вищої освіти «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради, просп. Волі, 36, м. Луцьк, Волинська область, Україна, 43010

ORCID: 0000-0002-5838-521X

Сергій МАРЧУК

кандидат педагогічних наук, завідувач кафедри загальної педагогіки, психології та методики початкової освіти, Комунальний заклад вищої освіти «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради, просп. Волі, 36, м. Луцьк, Волинська область, Україна, 43010

ORCID: 0000-0001-8520-822X

Бібліографічний опис статті: Смолюк, А., Бойчук, П., Борбич, Н., Пуш, О., Марчук, С. (2025). Поєднання фізичного та інтелектуального розвитку школярів в період літнього оздоровлення та відпочинку. *Acta Paedagogica Volynienses*, 4, 90–98, doi: <https://doi.org/10.32782/apv/2025.4.13>

ПОЄДНАННЯ ФІЗИЧНОГО ТА ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОГО РОЗВИТКУ ШКОЛЯРІВ В ПЕРІОД ЛІТНЬОГО ОЗДОРОВЛЕННЯ ТА ВІДПОЧИНКУ

Концептуально стаття базується на положенні про те, що серед основних завдань Нової української школи – формування цілісної особистості, усебічно розвиненої, здатної до критичного мислення.

У статті на основі сучасних уявлень про фізичний та інтелектуальний розвиток подано результати дослідження шляхів поєднання фізичного та інтелектуального розвитку школярів в період літнього оздоровлення та відпочинку.

Проблема фізичного та інтелектуального розвитку школяра є однією з актуальних на сучасному етапі розвитку психолого-педагогічної науки. Це визначається, з одного боку, реформою загальноосвітньої школи, а з іншого унікальністю школярського періоду. У зв'язку з цим постає проблема пошуку ефективних засобів для всебічного розвитку школяра в цей період, у тому числі поєднання фізичного і інтелектуального.

У запропонованому дослідженні використано низку методик. Вони включають в себе формування свідомості, поведінки та стимулювання діяльності, що забезпечують поєднання фізичного та інтелектуального розвитку школярів, серед яких виділено три групи залежно від того, що в даній методиці є первинним.

Перша група. Методики, що базуються на положенні: фізичний розвиток, що сприяє інтелектуальному.

Друга група. Методики, що забезпечують вплив інтелектуального розвитку на фізичну активність.

Третя група. Методики, що передбачають інтегральне поєднання фізичного та інтелектуального розвитку школяра.

Специфіка та особливості періоду літнього оздоровлення та відпочинку у тому, що основна опора у роботі з вихованцями базується на інтересі. Така ситуація зумовила необхідність спрямувати експериментальну частину дослідження на з'ясування динаміки інтересу до поєднання фізичного та інтелектуального розвитку школярів. Дослідження доводить, що після проходження табірної зміни відбувся достовірний зсув у ставленні школярів до поєднання фізичних та інтелектуальних занять в бік збільшення інтересу до такого поєднання. Для встановлення достовірності отриманого результату використано G-критерій знаків.

Ключові слова: фізичний розвиток, інтелектуальний розвиток, літнє оздоровлення та відпочинок, виховання як фактор розвитку, методики поєднання фізичного та інтелектуального розвитку.

Artem SMOLIUK

Candidate of Pedagogic Sciences, Senior Lecturer at the Department of General Pedagogy, Psychology and Methods of Primary Education, Municipal Higher Educational Institution "Lutsk Pedagogical College" of the Volyn Regional Council, 36 Voli Ave., Lutsk, Volyn region, Ukraine, 43010

ORCID: 0000-0002-6615-741X

Petro BOYCHUK

Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor, Associate Professor at the Department of General Pedagogy, Psychology and Methods of Primary Education, Rector, Municipal Higher Educational Institution "Lutsk Pedagogical College" of the Volyn Regional Council, 36 Voli Ave., Lutsk, Volyn region, Ukraine, 43010

ORCID: 0000-0003-486-980X

Natalia BORBYCH

Candidate of Pedagogical Sciences, Senior Lecturer at the Department of General Pedagogy, Psychology and Methods of Primary Education, Municipal Higher Educational Institution "Lutsk Pedagogical College" of the Volyn Regional Council, 36 Voli Ave., Lutsk, Volyn region, Ukraine, 43010

ORCID: 0000-0002-3423-7319

Olena PUSH

Candidate of Pedagogical Sciences, Senior Lecturer at the Department of General Pedagogy, Psychology and Methods of Primary Education, Municipal Higher Educational Institution "Lutsk Pedagogical College" of the Volyn Regional Council, 36 Voli Ave., Lutsk, Volyn region, Ukraine, 43010

ORCID: 0000-0002-5838-521X

Serhii MARCHUK

Candidate of Pedagogical Sciences, Head of the Department of General Pedagogy, Psychology and Methods of Primary Education, Municipal Higher Educational Institution "Lutsk Pedagogical College" of the Volyn Regional Council, 36 Voli Ave., Lutsk, Volyn region, Ukraine, 43010

ORCID: 0000-0001-8520-822X

To cite this article: Smoliuk, A., Boychuk, P., Borbych, N., Push, O., Marchuk, S. (2025). Poyednannya fizychnoho ta intelektual'noho rozvytku shkolyariv v period litn'oho ozdorovlennya ta vidpochynku [Integration of physical and intellectual development of schoolchildren during the summer recreation period]. *Acta Paedagogica Volynienses*, 4, 90–98, doi: <https://doi.org/10.32782/apv/2025.4.13>

INTEGRATION OF PHYSICAL AND INTELLECTUAL DEVELOPMENT OF SCHOOLCHILDREN DURING THE SUMMER RECREATION PERIOD

Conceptually, the article is based on the premise that one of the key objectives of the New Ukrainian School is the formation of a holistic, well-rounded personality capable of critical thinking.

Drawing on modern conceptions of physical and intellectual development, the article presents the results of a study examining ways to integrate these two aspects of schoolchildren's growth during the summer recreation and health improvement period.

The issue of physical and intellectual development of schoolchildren is among the most relevant at the current stage of psychological and pedagogical science. Its relevance is determined, on the one hand, by the reform of general secondary education, and on the other, by the uniqueness of the school-age period. Consequently, there arises the need to identify effective means for the comprehensive development of schoolchildren during this period, including the integration of physical and intellectual components.

The proposed study employs a number of methods that focus on shaping awareness, behavior, and motivation for activity, ensuring the integration of physical and intellectual development. These methods are divided into three groups depending on which component is primary in a given approach.

The first group includes methods based on the assumption that physical development contributes to intellectual growth.

The second group comprises methods that ensure the influence of intellectual development on physical activity.

The third group consists of methods that provide for the integrated development of both physical and intellectual abilities.

The distinctive feature of the summer recreation period lies in the fact that educational work with pupils is primarily based on their interests. This condition determined the focus of the experimental part of the study – examining the dynamics of pupils' interest in combining physical and intellectual development. The study revealed that after completing the camp session, there was a statistically significant positive shift in schoolchildren's attitudes toward integrating physical and intellectual activities, indicating an increased interest in such integration. To verify the reliability of the results, the sign G-test was used.

Key words: physical development, intellectual development, summer recreation and health improvement, education as a factor of development, methods of integrating physical and intellectual development.

Постановка наукової проблеми та її значення. Метою повної загальної середньої освіти, відповідно до положень Закону України «Про освіту» від 05.09.2017, є різнобічний розвиток, виховання і соціалізація особистості, яка усвідомлює себе громадянином України, здатна до життя в суспільстві та цивілізованої взаємодії з природою, має прагнення до самовдосконалення і навчання впродовж життя, готова до свідомого життєвого вибору та самореалізації, трудової діяльності та громадянської активності (Ноздрова, 2018).

Важливою складовою розвитку школярів в період літнього оздоровлення та відпочинку є робота дитячих оздоровчих закладів різних типів: дитячих оздоровчих таборів, спортивних та туристських таборів, дитячих оздоровчих майданчиків міських та сільських пришкольних таборів, служб у справах неповнолітніх, центрів соціальних служб для молоді тощо. Ця робота вимагає від педагогів не тільки досконалого володіння змістом, формами і методами виховної роботи, глибоких знань вікових та індивідуальних особливостей дітей, рівня їх вихованості, інтересів, прагнень і потреб, але й створює умови для активного вправлення у проведенні різних видів виховної діяльності, вияву вмінь творчо застосовувати теоретичні знання з педагогіки, психології, здійснювати планування своєї діяльності та діяльності дитячого колективу. Провідним результатом цієї роботи є розвиток особистості кожного школяра. Розвиток особистості – це складний та

неперервний процес, що відбувається протягом життя кожної людини.

Серед основних завдань Нової української школи є формування цілісної особистості, усебічно розвиненої, здатної до критичного мислення. Цей процес серед інших включає в себе фізичні та інтелектуальні аспекти, що взаємодіють між собою та впливають на формування унікальної особистості кожної людини. Цю проблему намагаються вирішувати в період літнього оздоровлення та відпочинку школярів (4).

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Актуальними і такими, що заслуговують на увагу у дослідженні поставленої проблеми і тепер залишаються напрацювання видатного українського педагога В. О. Сухомлинського.

В. О. Сухомлинський наголошував на єдності фізичного та інтелектуального розвитку, вважаючи їх взаємопов'язаними та необхідними для всебічного розвитку особистості. Він стверджував, що фізичне здоров'я є основою для інтелектуальної праці та творчості, а інтелектуальний розвиток сприяє формуванню гармонійної особистості.

Сухомлинський пропонував такі шляхи досягнення єдності фізичного та інтелектуального розвитку:

1) **оптимальне чергування розумової та фізичної праці**, що полягає у забезпеченні регулярних перерв для фізичної активності під час розумової діяльності та навпаки, щоб уникнути перевтоми та підвищити продуктивність;

2) **оздоровча спрямованість системи фізкультурних занять**, що полягає у впрова-

дженні уроків фізичної культури, ранкової гімнастики, фізкультхвилинок, динамічних перерв з урахуванням вікових особливостей школярів;

3) *створення умов для занять спортом*, а саме організація спортивних секцій, залучення школярів до активної участі у спортивних іграх та змаганнях, популяризація здорового способу життя;

4) *формування уважного ставлення до здоров'я*, що полягає у вихованні у дітей дбайливого ставлення до свого здоров'я та здоров'я оточуючих, розуміння важливості здорового способу життя;

5) *створення позитивного психологічного мікроклімату*, тобто забезпечення сприятливої атмосфери на уроках та під час позакласних заходів, щоб сприяти емоційному та інтелектуальному розвитку;

6) *трудове виховання*, оскільки праця є важливим засобом фізичного та інтелектуального розвитку, що сприяє формуванню моральних якостей, працьовитості та відповідальності.

Сухомлинський вважав, що фізичний та інтелектуальний розвиток є невід'ємними компонентами гармонійного розвитку особистості, і їх єдність забезпечує формування всебічно розвиненої, здорової та щасливої людини.

Він також підкреслював, що трудова діяльність, збагачена інтелектуальним змістом, сприяє всебічному розвитку особистості, включаючи моральні, естетичні та фізичні аспекти (Сухомлинський, 1977).

Логвиненко О. Б., Гук О. В. у сучасних умовах розглядають виховання фізичної культури учнів як спільну діяльність педагогів загальноосвітньої школи. Вони вважають, що фізична культура особистості – це комплексне поняття, що поєднує в собі фізичні й духовні компоненти. Такий підхід базується на філософській концепції цілісності людини, за якої її тілесні та духовні начала взаємодіють. Філософська теорія цілісної людини розглядає людину в нерозривній єдності матеріального і духовного, тілесного і соціального в усіх формах її життєдіяльності (Логвиненко, 2012).

Людська натура – цілісна, вона має особливий склад, органічне поєднання біологічних, фізіологічних, психологічних, соціальних, моральних, духовних складових, кожна з яких є суттєвою. Усі елементи духовного світу людини органічно взаємопов'язані. Духовно

багата людина має проникливий розум, гармонійні почуття, тверду волю.

Фізичне виховання як процес виховання фізичної культури відтворює єдність і взаємодію всіх змістових частин національного виховання: розумового, морального, естетичного та інших.

Козіна Ж., Єрмакова Т., Лахно О., Мосійчук Ю. розробляли методики поєднання фізичного та інтелектуального розвитку дитини (Козіна, 2007).

Черник Е. доводить, що рівень розвитку фізичних якостей перебуває в прямій залежності від інтелектуального розвитку.

Мета статті. Дослідити особливості процесу поєднання фізичного та інтелектуального розвитку школярів через виховання, як провідного фактора, у період літнього оздоровлення та відпочинку.

Виклад основного матеріалу дослідження. Формула Нової української школи включає ціннісне ставлення особистості до себе, що має трикомпонентну структуру: когнітивний компонент – поняття й уявлення про той чи інший бік життя; емоційно-оціночний компонент – переживання даної події, явища, їх оцінка; поведінковий компонент – досвід діяльності, уміння, навички, поведінкова готовність до певних соціальних дій і реалізується у процесі розвитку особистості школяра.

Особливим, на наш погляд, є поєднання фізичного та інтелектуального розвитку, що реалізується через провідний фактор – виховання. Недарма у нашого народу широко побутує вислів «Сила без голови шаленіє, а розум без сили міліє».

Фізичне виховання у сучасному розумінні – це система заходів, спрямованих на фізичний розвиток, функціональне удосконалення організму, формування основних життєвоважливих рухових навичок та вмінь для гармонійного розвитку особистості та її здатності до активної участі в суспільному житті (Троценко, 2021).

Фізичний розвиток характеризується насамперед суттєвими змінами функціональних можливостей організму в певні періоди вікового розвитку, які у свою чергу, характеризуються зміною окремих фізичних здібностей і загального рівня фізичної підготовки. Найбільш значущі прогресивні зміни форм і функціональних можливостей організму відбуваються в дитячий та юнацький періоди.

Провідним фактором фізичного розвитку є фізичне виховання учнів – це сукупність дій вихователя і вихованця, спрямованих на розвиток організму, зміцнення здоров'я, і як вважав В. О. Сухомлинський – забезпечення гармонії фізичного розвитку та духовного життя багатогранної діяльності людини (Сухомлинський, 1977).

Результат фізичного виховання особистості виявляється в оволодінні нею фізичною культурою, яка представляє собою сукупність досягнень людини у сфері її фізичного розвитку. Фізичне виховання пройшло довгий шлях свого розвитку. Все цінне, вироблене в історії педагогічної думки, творчо використовується в сучасній школі, яка вирішує такі основні завдання:

1. Сприяння зміцненню здоров'я і загартовування організму учнів, підвищенню їх працездатності.

2. Формування рухових умінь і навичок школярів у процесі виконання певних вправ.

3. Сприяння оволодінню учнями необхідних знань у галузі фізичної культури, спорту, гігієни та медицини про значення фізичної культури і спорту для зміцнення здоров'я, про режим дня, особисту гігієну, способи підтримання високої працездатності, про фактори загартовування, прийоми самоконтролю та ін.

4. Розвиток основних фізичних якостей школярів, забезпечення поєднання фізичного виховання з моральним, естетичним, трудовим, розумовим.

5. Виховання вольових і моральних якостей, свідомого ставлення школярів до власного організму (Брижак, 2020).

Успішне розв'язання вказаних завдань забезпечує ефективний вплив фізичного виховання на цілісний розвиток особистості школяра.

Інтелектуальний розвиток школярів передбачає вдосконалення когнітивних функцій, таких як мислення, пам'ять, увага, уява, мовлення, а також формування здатності до аналізу, синтезу, узагальнення та вирішення проблем. Він включає в себе накопичення знань, розвиток навичок та вмінь, що дозволяють школяреві ефективно навчатися, адаптуватися до нових ситуацій та досягати успіху в різних видах діяльності.

Проблема інтелектуального розвитку школяра є однією з актуальних на сучасному етапі розвитку психолого-педагогічної науки. Це визначається, з одного боку, реформою загаль-

ноосвітньої школи, а з іншого – унікальністю школярського періоду. У зв'язку з цим постає необхідність пошуку ефективних засобів для всебічного розвитку школяра в цей період, у тому числі і інтелектуального.

Інтелектуальний розвиток не обмежується лише наявністю певних знань у школяра, а передбачає сформованість відносно стійкої структури розумових здібностей. Розумові здібності передбачають розвиненість таких якостей мислення як самостійність, проблемність, критичність, гнучкість, а також певний рівень розвитку мисленнєвих процесів. Це забезпечує спроможність та ефективність дій школяра в нестандартних ситуаціях, визначає швидкість прийняття рішень тощо (Бартенєва, 2020).

Одним з засобів розвитку інтелектуальних здібностей та якостей мислення є пізнавальна задача, відмінність якої від арифметичної передбачає застосування нових прийомів розв'язання та зазначення умови в замаскованій формі.

Закономірності процесу розв'язання задач, в тому числі і пізнавальних, у дітей шкільного віку вивчалися в роботах О. Зінченко, Н. Менчинської та інших.

Під пізнавальною задачею розуміють будь-яку проблемну ситуацію, розв'язання якої потребує від школяра пошуку нових способів рішення, вміння аналізувати умови та виокремлювати питання. Як зазначається в літературі, пізнавальна задача становить для дитини певну пізнавальну складність, усвідомлення якої викликає у неї інтерес, активні дії, певні зусилля та сприяє формуванню загальної структури інтелектуальної діяльності.

Важливим є те, що інтелектуальний розвиток школярів включає: **розвиток когнітивних функцій** (покращення уваги, пам'яті, мислення, уяви, сприйняття та мовлення); **формування логічного мислення** (здатність аналізувати інформацію, знаходити закономірності, робити висновки); **розвиток навичок вирішення проблем** (здатність визначати проблему, пропонувати шляхи її вирішення, оцінювати результати); **накопичення знань та інформації** (розширення світогляду, засвоєння нових знань у різних галузях); **розвиток творчого мислення** (здатність до генерування нових ідей, знаходження нестандартних рішень); **формування навичок самостійної роботи** (вміння вчитися, планувати час, організовувати свою

діяльність); **розвиток критичного мислення** (здатність аналізувати інформацію, оцінювати її достовірність, формувати власну думку); **розвиток мовлення** (збагачення словникового запасу, покращення здатності до висловлювання своїх думок та ідей); **розвиток здатності до навчання впродовж життя** (формування мотивації до навчання, навичок самоосвіти).

Важливо зазначити, що інтелектуальний розвиток тісно пов'язаний з емоційним, соціальним та фізичним розвитком. Сприятливе середовище, підтримка з боку батьків та вчителів, а також різноманітні види діяльності, що стимулюють пізнавальну активність, сприяють успішному інтелектуальному розвитку школярів.

Поєднання фізичного та інтелектуального розвитку школяра передбачає використання методик, які сприяють розвитку моторики, координації, а також покращують когнітивні функції. Когнітивні функції – це психічні процеси, які забезпечують здатність людини пізнавати, навчатися, запам'ятовувати, аналізувати інформацію та приймати рішення. Вони охоплюють такі важливі процеси, як увага, сприйняття, пам'ять, мовлення, мислення та виконавчі функції (планування, контроль, організація дій). Такі методики включають рухливі ігри, творчі заняття, які вимагають координації рухів, а також інтелектуальні вправи, які активізують роботу мозку.

У нашому дослідженні використано низку методик, що забезпечують поєднання фізичного та інтелектуального розвитку школяра, серед яких ми виокремлюємо три групи залежно від того, що в даній методиці є первинним.

Перша група. Методики, що базуються на положенні: фізичний розвиток, що сприяє інтелектуальному. Фізичний розвиток має значний позитивний вплив на інтелектуальний розвиток. Регулярна фізична активність покращує кровопостачання мозку, сприяє виробленню нейромедіаторів, що позитивно впливає на когнітивні функції, такі як пам'ять, увага та зосередженість. Крім того, фізична активність допомагає зменшити стрес, покращити настрій, що також сприяє кращому навчанню та загальному інтелектуальному розвитку.

Фізичні вправи, особливо аеробні, стимулюють ріст нових нейронів у гіпокампі – області мозку, що відповідає за пам'ять та навчання. Це

призводить до покращення пам'яті, уваги, здатності до навчання та загального когнітивного функціонування.

Заняття спортом та фізичною активністю сприяють розвитку таких якостей як дисциплінованість, наполегливість, цілеспрямованість та самоконтроль, що також позитивно впливає на інтелектуальний розвиток.

Серед методик першої групи варто відзначити наступні:

- Незвичайне малювання: одночасне малювання обома руками одного і того ж предмету розвиває моторику, координацію та синхронізацію роботи півкуль мозку.

- Виконання вправ на координацію та рівновагу: стрибки, ходьба по прямій лінії, утримання рівноваги на одній нозі покращують координацію рухів, просторове сприйняття та сприяють розвитку дрібної моторики.

- Спортивні заняття: заняття спортом, такі як плавання, танці, гімнастика покращують фізичну форму, координацію рухів, а також сприяють виробленню позитивних емоцій та впевненості в собі, що позитивно впливає на інтелектуальний розвиток.

Друга група. Методики, що забезпечують вплив інтелектуального розвитку на фізичну активність, зумовлюють:

- покращення координації та моторних навичок: навчання та розвиток когнітивних навичок, таких як увага, пам'ять та координація, можуть покращити здатність виконувати фізичні вправи;

- розвиток творчого мислення та вирішення проблем: творчість та розвиток критичного мислення можуть допомогти у пошуку нових та ефективних способів фізичної активності, а також у подоланні труднощів у тренуваннях;

- підвищення мотивації до фізичної активності: розуміння користі фізичної активності та її впливу на загальний стан здоров'я може мотивувати до більш активного способу життя;

- залучення до інтелектуальної діяльності під час фізичної активності: під час прогулянки можна обговорювати побачене, вивчати назви рослин та тварин.

До методик другої групи належать наступні:

- Ігри за правилами: спортивні, настільні та ін.

- Вправи на дрібну моторику: робота з дрібними предметами, малювання, ліплення,

конструювання розвивають дрібну моторику, яка тісно пов'язана з інтелектуальними процесами.

– Інтелектуальні ігри та головоломки: шахи, логічні ігри, головоломки, кросворди покращують пам'ять, увагу, концентрацію та розвивають логічне мислення.

– Творчі заняття: малювання, ліплення, музика, танці розвивають уяву, творчі здібності та емоційний інтелект (Козіна, 2007).

Третя група. Методики, що передбачають інтегральне поєднання фізичного та інтелектуального розвитку школяра.

Специфіка та особливості періоду літнього оздоровлення та відпочинку у тому, що основна опора у роботі з вихованцями базується на інтересі.

Інтерес – це позитивне ставлення людини до чогось або когось, що спонукає до певної діяльності, пошуку, вивчення, або зацікавленості в чомусь. Він може бути пов'язаний з пізнавальними потребами, бажанням отримати вигоду, або бути емоційним станом, викликаним новизною чи змінами.

Формуючи ціннісне ставлення особистості до себе ми орієнтувалися на реалізацію когнітивного, мотиваційно-ціннісного та поведінкового компонентів, визначальним серед яких був мотиваційно-ціннісний, що включав: мотиви (внутрішні спонукання до діяльності, що виникають на основі інтересів, потреб та переконань); цінності (переконання щодо важливості певних об'єктів, явищ, ідей, що визначають пріоритети та спрямованість діяльності); потреби (необхідність у чомусь, що стимулює до активності для їх задоволення); емоції (суб'єктивні стани, що виникають у процесі діяльності та впливають на мотивацію).

Зазначене вище зумовило експериментальну частину нашого дослідження спрямовану на з'ясування динаміки інтересу до **поєднання фізичного та інтелектуального розвитку школярів**. Обраний підхід до досліджуваної проблеми вимагав постановки конкретних завдань експерименту:

1. Виявити уявлення школярів про сутність поняття «позитивне ставлення до поєднання фізичних та інтелектуальних занять».

2. Дослідити особливості, вміння і ставлення школярів до поєднання фізичних та інтелектуальних занять.

3. Визначити зміну рівня сформованості позитивного ставлення до поєднання фізичних та інтелектуальних занять за час табірної зміни.

На першому етапі експериментальної роботи ми провели діагностику рівня сформованості позитивного ставлення до поєднання фізичних та інтелектуальних занять вихованців табору «Супутник». Це був констатувальний експеримент, метою якого було визначити рівень сформованості позитивного ставлення до поєднання фізичних та інтелектуальних занять на початку табірної зміни. У констатувальному експерименті брали участь 25 школярів. Вибірка сформована випадковим чином. Формувальний експеримент включав наступні заходи:

1. Рухливі ігри та естафети, в яких фізичний розвиток сприяє інтелектуальному: естафети з подоланням перешкод; рухливі ігри, які вимагають швидкої реакції та координації, сприяють розвитку фізичної витривалості та уваги.

2. Заходи, де забезпечується вплив інтелектуального розвитку на фізичну активність: залучення до інтелектуальної діяльності під час фізичної активності (прогулянки з обговоренням побаченого, вивченням назв рослин та тварин; екскурсія «Спостереження за явищами природи»).

3. Інтегральне поєднання фізичного та інтелектуального розвитку школяра: комбінований крос, що передбачає декілька етапів, на кожному з яких учасники долають природні перешкоди, а напрямок руху та віддаль визначаються шляхом розв'язання інтелектуального завдання (визначення напрямку руху за азимутом; за орієнтирами на місцевості; за картою місцевості; за розв'язком системи рівнянь; за результатом перекладу тексту іноземною мовою та ін.).

На завершення табірної зміни було проведено контрольний експеримент, що дозволило визначити досліджуваний показник після проведеної виховної роботи.

На початку і на завершення табірної зміни досліджувані відповідали на питання, оцінюючи ступінь згоди з його змістом за 7-бальною шкалою:

1. Я вважаю цікавим поєднання фізичних та інтелектуальних занять:

Не згоден	1	2	3	4	5	6	7	Згоден
-----------	---	---	---	---	---	---	---	--------

Таблиця 1

Оцінки ступеня згоди з твердженням про інтерес до поєднання фізичних та інтелектуальних занять

№ (код досліджуваного)	Оцінки і зсуви оцінок на початку та на завершення табірної зміни за 7-бальною шкалою		
	На початку табірної зміни	На завершення табірної зміни	Зсув
1	4	4	0
2	3	6	+3
3	5	5	0
4	4	5	+1
5	3	3	0
6	4	6	+2
7	5	5	0
8	5	6	+1
9	6	7	+1
10	2	5	+3
11	6	6	0
12	5	7	+2
13	7	7	0
14	5	6	+1
15	5	6	+1
16	6	7	+1
17	4	6	+2
18	3	7	+4
19	6	7	+1
20	5	5	0
21	4	5	+1
22	6	4	-2
23	7	6	-1
24	6	6	0
25	4	7	+3

Чи можна стверджувати, що після проходження табірної зміни відбувся достовірний зсув в бік збільшення інтересу до поєднання фізичних та інтелектуальних занять? Для відповіді на зазначене питання ми скористалися G-критерієм знаків.

G-критерій знаків встановлює загальний напрямок зсуву досліджуваної ознаки. Застосовується у випадках, коли зсуви визначаються якісно (зміна негативного ставлення на позитивне), а також кількісно. Переважаючі зсуви називають типовими, інші – нетиповими (Смолук, 2025).

Суть критерію полягає в тому, що він визначає, чи не забагато «нетипових» зсувів, щоб зсув в «типовому» напрямку вважати переважаючим.

Підраховуємо кількість позитивних, негативних і нульових зсувів.

Позитивних – 15.

Негативних – 2.

Нульових – 8.

Нульові зсуви з розгляду вилучаємо. Типовими є позитивні зсуви.

Гіпотези:

H_0 : Зсув в бік збільшення інтересу до поєднання фізичних та інтелектуальних занять випадковий.

H_1 : Зсув в бік збільшення інтересу до поєднання фізичних та інтелектуальних занять не випадковий.

Емпіричне значення критерію дорівнює кількості нетипових зсувів $G_e = 2$.

За таблицею для $n = 17$ визначаємо критичне значення критерію знаків $G_k = 4$ ($p=0,05$); $G_k = 3$ ($p=0,01$). $G_e < G_k$ на рівнях значимості $p=0,05$ та $p=0,01$. Це є підставою для відкидання нульової гіпотези H_0 .

Отже, зсув в бік збільшення інтересу до поєднання фізичних та інтелектуальних занять не випадковий.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Проведене дослідження дає підстави стверджувати про те, що ефективність сполученого розвитку фізичних і інтелектуальних здібностей школярів, їх інтересу до поєднання фізичних та інтелектуальних занять,

проведених за принципом взаємопов'язаного і взаємозалежного розвитку фізичних та інтелектуальних здібностей на основі використання запропонованих трьох типів методик – значно підвищує ефективність освітнього процесу

в період літнього оздоровлення та відпочинку школярів.

Подальші дослідження варто спрямувати на поєднання інших складових системи виховання цілісної усебічно розвиненої особистості.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Бартенєва І., Ноздрова О. Підготовка майбутніх учителів до організації дозвіллєвої діяльності дітей у літньому таборі оздоровлення та відпочинку. *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського*. 2020. Вип. 63. С. 59–63.
2. Брижак Н., Мішкулінець О. Практика в літніх оздоровчих таборах як засіб формування професійної компетентності здобувачів вищої освіти. *Адаптивне управління: теорія і практика. Педагогіка*. Вип. 9 (17), 2020.
3. Козіна, Ж. Л., Єрмакова, Т. С., Лахно, О. Г., & Мосійчук, Ю. Методики поєднання фізичного та інтелектуального розвитку дитини. *Теорія та методика фізичного виховання : науково-методичний журнал*. Харків, 2007. С. 44–50.
4. Концепція Нової української школи. URL : <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf>. (дата звернення: 22.04.2025)
5. Логвиненко О. Б., Гук О. В. Виховання фізичної культури учнів як спільна діяльність педагогів загальноосвітньої школи. *Наука і освіта*. 2012. № 4. С. 115–117.
6. Методологія та методика науково-педагогічних досліджень : навчальний посібник / І. О. Смолюк, А. І. Смолюк, С. В. Смолюк, В. І. Смолюк. Луцьк : Вежа-Друк, 2025. 340 с.
7. Ноздрова О. П. Підготовка майбутніх учителів до роботи в дитячих оздоровчих таборах. *Інноваційна педагогіка*. Вип. 4 (2). 2018. С. 44–48.
8. Сухомлинський В. О. Серце віддаю дітям. Вибр. твори : в 5-ти т. Т. 3. Київ : Радянська школа, 1977. С. 5–279.
9. Троценко Т. Ю., Троценко В. В. Основні напрямки організації фізкультурно-оздоровчої діяльності в літніх таборах відпочинку : *Матеріали міжн. наук. інтернет– конф. Актуальні проблеми фізичної культури, спорту і здоров'я*. Черкаси, 2021. 202 с.

REFERENCES:

1. Bartyenyeva I., Nozdova O. (2020) Pidhotovka maybutnikh uchyteliv do orhanizatsiyi dozvillyevoyi diyal'nosti ditey u litn'omu tabori ozdorovlennya ta vidpochynku. [Training future teachers to organize children's leisure activities in a summer health and recreation camp]. *Naukovi zapysky Vinnyts'koho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu imeni Mykhayla Kotsyubynsk'oho*. Vyp. 63. S. 59–63. [in Ukrainian].
2. Bryzhak N., Mishkulynets' O. (2020) Praktyka v litnikh ozdorovchikh taborakh yak zasib formuvannya profesiynoyi kompetentnosti zdobuvachiv vyshchoyi osvity. [Practice in summer health camps as a means of forming professional competence of higher education students]. *Adaptyvne upravlinnya: teoriya i praktyka. Pedahohika*. Vyp. 9 (17). [in Ukrainian].
3. Kozina, ZH. L., Yermakova, T. S., Lakhno, O. H., & Mosiychuk, YU. (2007) Metodyky poyednannya fizychnoho ta intelektual'noho rozvytku dytyny. Methods of combining physical and intellectual development of a child. *Teoriya ta metodyka fizychnoho vykhovannya : naukovo-metodychnyy zhurnal*. Kharkiv. S. 44–50. [in Ukrainian].
4. Kontseptsiya Novoyi ukrayins'koyi shkoly [The Concept of the New Ukrainian School]. URL : <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf>. (data zvernennya: 22.04.2025). [in Ukrainian].
5. Lohvynenko O. B., Huk O. V. (2012) Vykhovannya fizychnoyi kul'tury uchniv yak spil'na diyal'nist' pedahohiv zahal'noosvitn'oyi shkoly. [Education of physical culture of students as a joint activity of teachers of a general education school]. *Nauka i osvita*. № 4. S. 115–117. [in Ukrainian].
6. Metodolohiya ta metodyka naukovo-pedahohichnykh doslidzhen' : navchal'nyy posibnyk (2025) [Methodology and techniques of scientific and pedagogical research: a textbook] / I. O. Smolyuk, A. I. Smolyuk, S. V. Smolyuk, V. I. Smolyuk. Luts'k : Vezha-Druk. 340 s. [in Ukrainian].
7. Nozdova O. P. (2018) Pidhotovka maybutnikh uchyteliv do roboty v dytyachykh ozdorovchikh taborakh. [Preparation of future teachers for work in children's health camps]. *Innovatsiyina pedahohika*. Vyp. 4 (2). S. 44–48. [in Ukrainian].
8. Sukhomlyns'ky V. O. (1977) Sertse viddayu dityam. Vybr. tvory : v 5-ty t. T. 3. [I give my heart to children. Selected works: in 5 volumes. Vol. 3]. Kyiv : Radyans'ka shkola. S. 5–279. [in Ukrainian].
9. Trotsenko T. YU., Trotsenko V. V. (2021) Osnovni napryamky orhanizatsiyi fizkul'turno-ozdorovchoyi diyal'nosti v litnikh taborakh vidpochynku : *Materialy mizhn. nauk. internet– konf. Aktual'ni problemy fizychnoyi kul'tury, sportu i zdorov'ya*. [Main directions of organization of physical culture and health activities in summer recreation camps: *Materials of the international scientific online conference. Actual problems of physical culture, sports and health*]. Cherkasy, 2021. 202 s. [in Ukrainian].

Дата першого надходження рукопису до видання: 22.08.2025

Дата прийнятого до друку рукопису після рецензування: 18.09.2025

Дата публікації: 03.11.2025